

הרב אהוד אחיטוב

על מנהג ברכת הלבנה במצאי תשעה באב ועל הגירוש מגוש קטיף

אחד המנהגים המיעידים את מצאי תשעה באב הוא לברך את ברכת הלבנה ולעשות 'קידוש לבנה', מיד בצאת הצום, אף על פי שבזמן זה עדין נהגים מנהגי אבלות מסויימים. מפסיקים לנוהג מנהגי אבלות רק למחורת בחצות היום, ולדעתי חלק מהפוסקים מפסיקים לנוהג אותם רק במצאי י' באב. בשורות אלו נעמוד על מקור המנהג ועל המשמעות של מנהג זה לימינו.

ידועה ההלכה שאת ברכת הלבנה צריך לומר בשמחה, כפי שפסק ה'שולחן ערוך' (או"ח ס"י תכו סעיף ב): 'אין מברכין על הריח אלא במצאי שבת כשהוא מבושם ובגדיו נאים'. על פי עיקרונו זה פסק הרמ"א (שו"ע, שם):

אין מקדשין הלבנה קודם תשעה באב ולא קודם יוהכ"פ. ובמצאי יוהכ"פ מקדשין אותה, אך שורין בשמחה. אבל לא במצאי תשעה באב או שאר תענית.

הרמ"א מחלק בין מצאי יום הכיפורים, שבו אנו במצב של שמחה בשל הכהילה, לבין מצאי תשעה באב, שבו עדין איןנו שרים בשמחה¹, אלא באבלות על חורבן הבית. לכן גם במצאי תשעה באב עדין אין מקדשים את הלבנה, כי עדין 'אין שרויין בשמחה' אלא יקדשו אותה לאחר עשרי באב². מסופר על המהרי"ל, אחד מגדולי אשכנז, שהיה ממתיין למקדש את הלבנה אפילו עד מצאי שבת נחמו³ וכן נהג הגרש"ז אויערבארן צ"ל⁴. אולם המנהג המקובל כיום ברוב קהילות ישראל להקפיד לברך ולקדש את הלבנה במצאי תשעה באב, אף על פי שהוא עדין בתענית ועדין נהגים מקצת ממנהגי האבלות. על מנהג זה מעיד 'cpf החיימ' (ס"י תכו ס"ק כת) שכך הוא 'מנהג ירושלים וחבירון', ומקורו טהור, כמובא בדברי האר"י הקדוש. 'cpf החיימ' מביא למונח זה שתי סיבות: א. 'היות ונולד משיח'. ב. 'וגם כעין נחמה, שאע"פ שהוא עתה בחורבן בע"ה נזכה לקבלת פני משיח בן דוד'. מנהג זה השתרש גם אצל מרבית מיוצאי אשכנז, כמובא בלוח השנה של 'היכל שלמה'.

אולם כתבו הפוסקים שמן הרואין ליטול ידיים לפני קידוש לבנה, כיון שבכל יום הצום נמנעים מכל רחיצה של תעונג. כמו כן כתבו הפוסקים שכדי לאכול מעט לפני ברכת

1. מגן אברהם, ס"י תכו ס"ק ז; משנה ברורה, ס"י תכו ס"ק ח.

2. משנ"ב, שם ס"ק ז.

3. באור ההלכה, ס"י תכו ד"ה ולא במצאי תשעה באב.

4. עי' בלוח ארץ ישראל של הגרא"ם טוקצינסקי, שלא הביא את המנהג לקדש את הלבנה במצאי תשעה באב.

הלבנה, כדי שלא לברך את הלבנה בתענית. אך כבר נהגו להקל לאומרה בתענית, כיון שהקפדה לאכול לפני ברכת הלבנה תגרום לאנשים ללכט לבתיהם, ורובם יפסידו את אמירתה הציבור או שלא יאמרוה כלל.

מנוגד זה לברך ולקדש את הלבנה דווקא במקומות תשעה באב הוא חלק מהציפייה לביאת מישיח בן דוד, למורות חורבן בית המקדש. בכל חדש בעת קידוש הלבנה אנו אומרים: 'דוד מלך ישראל חי וקיים', שלוש פעמיים.⁵ ריבינו בחו"י בפירושו על הפסוק (בראשית לה ל): 'ויקרא שמו זרחה', מסביר שיש קשר בין דוד המלך להתחדשות הלבנה. וזה לשונו: פרץ על שם הלבנה, ומלכות בית דוד בא מפרץ שהוא כנגד הלבנה... וכשם שהלבנה שוקעת אחר כ"ט يوم, כן מלכות בית דוד נפסקה וחרב המקדש בימי צדקיהו שהוא כ"ט דורות לפרא... הזכהו בחידוש הלבנה... דוד מלך ישראל חי וקיים... והכל עניין אחד ושורש אחד, וזהו שכתו: (הושע ג, ה) ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם.

והרמ"א כתב (ס"י תכו שם) שלכן מצינימ את מלכות דוד בקידוש הלבנה: ונוהגין לומר דוד מלך ישראל חי וקיים, שלמלכותו נמשל לבנה ועתיד להתחדש כמוותה וכנסת ישראל תחזר להתדבק בבעלה שהוא הקב"ה, דוגמת הלבנה המתחדשת עם החמה.

בקשה זו להתחדשות מלכות בית דוד היא תיקון למאיסת עם ישראל במלכות בית דוד, בעת חלוקת המלוכה בימי רחבעם המלך; כמתואר בספר מלכים (א יב, טז): וישיבו העם את המלך דבר לאמר, מה לנו חלק בדוד ולא נחלה בגין-ישי, לאוהליך ישראל, עתה ראה ביתך דוד...

ח"ל רואים בפסוק זה לא רק התרסה כנגד מלכות בית דוד, כפשט הפסוק, כי אם גם כנגד מלכות ה' וכנגד הצורך בבית המקדש. מאיסה זו כבר רמזזה בדבר ה' לשמו אל שנים רבות קודם לכן, כשהעם ביקשו מלך ממשואל והוא הקפיד עליהם. על כך אומר לו ה' (שמעון א ח, ז):

שמע בקול העם לכל אשר יאמרו אליך, כי לא אתה מאסוי כי אותו מאסוי ממול

- עליהם

וביארו חז"ל במדרש (שמעון פרשה יג ד), מודיע המילה 'מאס' חוזרת בפסוק זה: תנינ רבינו שמעון בן יוחאי אמר לו: בשלשה דברים הן עתידין למאוס במלכות שמיים ובמלכות בית דוד ובבנין בית המקדש. אימתי מאסו בשלשתן? בימי רחבעם, הדא הוא דכתיב... מה לנו חלק בדוד - זו מלכות שמיים, ולא נחלה בגין ישি - זו מלכות בית דוד, לאוהליך ישראל עתה ראה ביתך דוד - זה בנין בית המקדש. מצב זה מעכב את גאולתם של ישראל, כדברי הנביא הושע (ג, ד):

כי ימים רבים ישבו בני ישראל אין מלך ואין שר ואין זבח ואין מצבה ואין אפוד ותרפים.⁶

mba'ar haR'dak (hoshuv g, d) sh'fepsok zo yesh t'i'or shel um yisrael sh'mkim torah v'mitzvot bagolot, ar' ain lo y'kolt le'ubod at ha' lala malchot v'mikdash b'yerushalim. hata'kon l'matzav zo yihya casum yisrael y'chzor v'yiksh et ha'dbarim sh'vehem ha' mas b've'er, k'fi sh'mtanava hoshuv (g, h):

אחר ישבו בני ישראל ובקשו את ha' al'ha'hem v'at dud m'lachm v'pachdu al ha' v'al tovbo ba'achri'at ha'imim.

chaz"l (madrash sh'mo'al prasha ig d) ro'aim at sod ga'olatam shel yisrael b'ek sh'chzoro v'yiksho hn malchot sh'mim, hn malchot b'it dud v'hon b'nein b'it ha'mikdash, v'yish'tokko l'hom:

amer rabbi sh'mu'on bn m'nasi'a ain yisrael ro'ain simon beracha le'ulom ud sh'chzoro v'yiksho sh'leshutn, hada' ho d'ktib ach'r y'subo bni yisrael v'biksho at ha' al'ha'hem (hoshuv g, h), zo malchot sh'mim, v'at dud m'lachm (shem) zo malchot b'it dud v'pachdu al ha' v'al tovbo ba'achri'at ha'imim (shem), zeh b'nein b'it ha'mikdash.

ha'ebn u'zra' mosif sh'hama'la 'y'subo' p'irusha sh'iba la'retz yisrael b'ymot ha'mishia, k'leshonu: 'ach'r y'subo - sh'isubo b'mahora al aratz b'mro'za p'atu p'ata'om... v'k'l al'ha le'utid'. kol'mar, sh'ibat yisrael la'retz b'ymot ha'mishia hi'a t'hilat t'halkin hata'kon v'hashiba al malchot ha', malchot b'it dud v'b'it ha'mikdash.⁷

habkasha le'hata'dotot malchot b'it dud sh'zora um sha'ipotinu v'hergeshotinu ha'ulot mid' sh'na ba'tkufa zo, le'chzor la'k'l merabbi aratznu ha'kdoshah, k'leshon ha'piyot: 't'shibnu al ha'chbel v'al ha'nachla'. b'piyot zo (ha'anmar b'hoshunot shel s'ocot ul' id'i k'hililot y'atzai ash'enz) m'bat'aim anu at c'isop'inu le'sob al la'chbeli ha'retz ha'kdoshah, v'be'k'lam 'y'sobi' gosh k'tif' v'zefon ha'someron - y'had um hashiba al malchot sh'mim, malchot b'it dud v'b'nein b'it ha'mikdash.

db'rim alu n'k'tibim b'mal'ot ush'er sh'ni'mim la'zora ha'ksha she'ba ng'du chbel k'tif', chlik m'chabeli aratz ch'mada b'drorot mu'rebba shel aratz kd'shnu v'nachlat abotinu, v'ng'du 'y'sobim b'zefon sh'zefon, at chorben chbeli aratz alu, sh'z'cnu la'hiot sh'otfim b'ben'inim v'ba'perchotm ha'someron. la'zuruno, la'zuruno, la'zuruno, d'mi'nu b'nafshnu sha'af anshim sh'uborom ha'mosagim cm'zotot ha' ul'ino, la'zalchano le'menu. d'mi'nu b'nafshnu sha'af anshim sh'uborom ha'mosagim 'nachlat abot' v'k'doshat aratz' aimim si'ba maspekhet shel la'la' t'chbeli aratz yisrael al'zerim, ap'ser yihya le'scnu b'ni'mokim shel sc'notot y'sirot b'misrit makomot alu la'oi'veinu. o'lom lem'rot ha'has'tadliyot ha'mrovot, ha'rochoniot v'ha'me'ashiyot, n'msru chaki aratz yisrael l'zorim, zd'ims v'anshi chams. ui'nnu ro'au't yom yom v'shuva shua' c'iz'at ch'lkim maratz yisrael

6. ba'open domha m'ba'ar gam ha'matzot dud, hoshuv g, d, at n'v'ot ha'hoshuv b'leshonu ha'k'zraha: 'y'hadbarim ha'ala b'sh'zora tovba li'srael sh'b'mi galotum la' y'pano la' al ub'odat sh'ri'm'la v'la' al ub'odat coc'vim af' sh'hiyu ch'srim ha'shrat ha'schiv'ah v'matz'ah v'ha'orim v'tomim'.

7. k'g'm p'ri'sh ha'matzot dud: 'ach'r y'mim r'bam y'subo bni yisrael al aratz v'zo yiksho at ha'.

פוגעת בנו לא רק מבחינה רוחנית אלא אף מבחינת ביטחון תושבי המדינה, וניכר הדבר לעין כל. אך 'מאית ה' הייתה זאת היא נפלאת בעינינו'.
תפקידנו בתקופה זו להמשיך במסנה מרצון יישוב ארץ ישראל, כמצוות ה', על פי רצון ה', כפי שנצטוינו בפרשיות מוטות, מסע ודברים; לבוא לרשט ולהוריש את הארץ, לעסוק בבניין הארץ הקדושה ובישובה בכל חלקייה. עליינו להמשיך להשם ברמה שהיעד שלנו הוא בניין הארץ לכל מרחביה, ולבקש את גילוי מלכות שמיים בהקמת מלכות בית דוד ובבניין בית המקדש. וכן נאמר על ידי הנביא ישעיהו (מ, ט):
על הר גבה עלי לך מבשרת ציון הרימי בכח קולך מבשרת ירושלים הרימי אל תיראי אמר לי ערי יהודה הנה אלהיכם.

יה רצון, שנזכה להמשך קיום נבואת ירמיהו (לא, כ):
הציבי לך צניםשמי לך תמרורים שתילך למסלה דרך הלכת שובי בתולת ישראל שבי אל ערך אלה.
נזכה לשוב לכל חלק הארץ הקדשה, לקיבוץ גלויתינו ולנחמת ירושלים בבניין בית המקדש, במהרה בימינו, אמן.

